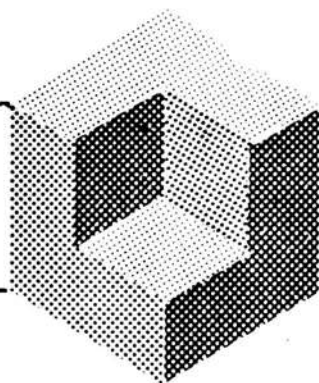

Beszámolók □ Szemlék □ Referátumok

Összeállításunk csak a szokásos értelemben vett információkereső és a dokumentumokkal összefüggő adatbázis-kezelő rendszerekről szóló újabb külföldi publikációk rövidített fordításait, illetve annotált, messze nem teljes, válogatott bibliográfiáját tartalmazza. Nem vettük figyelembe az adatbázisokról, a szervezésről, a hardverről, sem pedig a hálózatokról szóló publikációkat.

A szoftverkalauzokból és az átfogó jellegű tanulmányokból kiderül, hogy a külföldi piacokon már igen sok, könyvtári és dokumentációs célokra készült szoftvertermék létezik. (Elsősorban az angol és a francia helyzetet tárgyaló két tanulmányra hívjuk fel a figyelmet.) A hazai alkalmazást — és különösen a beruházási szemléletet — minősíti, hogy e termékek közül még egynek sem akadtunk nyomára Magyarországon. Az általános — de elsősorban mégis csak vállalati-irányítási célra használható — adatbázis-kezelő rendszerek közül némely — például a dBASE, a DATAMAT — ugyan beszerezhető, de ezeket nem sorolhatjuk az általunk tárgyalt dokumentációs célú programcsomagokhoz. Reméljük, e válogatás hozzájárul annak felismeréséhez, hogy nem elég csak a hardvert megvásárolni: a beruházásba a szoftvert is bele kell számítani. Más szóval *számítógépet* kell venni, nem külön hardvert és szoftvert.

A tételeket a Dialog adatbázisainak lekérdezése, a Könyvtári és Dokumentációs Szemle, valamint egyedi gyűjtés alapján, *Novák István, Zsembery Anikó* és a *SZÁMALK-könyvtár* és *Vadász Ágnes* közreműködésével állítottuk össze. Először az általános kérdéseket, majd az alkalmazásokat tárgyaló írások, végül pedig a konferenciakiadványok, a szoftverkalauzok és -katalógusok következnek.

A szerkesztők

ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK

“ÖNÖK TANULHATNAK AZ EDDIGI TAPASZTALATOKBÓL...” Levélinterjú a CLSI tanácsadójával

Ez év március 6–7-én a Magyar Könyvtárosok Egyesülete műszaki könyvtáros szekciójának szervezésében előadás-sorozatot tartottak Budapesten az angol CLSI cég képviselői. Mint elmondták, a *Thyssen-Bornemissza* báró alapította *Computer Library Services International Ltd* a könyvtárak számítógépesítésére specializálta magát. Szakértelmük és segítőkészségük annyira időszerű kérdést érint, hogy a TMT e számának szerkesztése alkalmából *Szöllősy Éva* megkérdezte tőlük: hogyan látnának munkához, ha a magyarországi könyvtárak mikrogépesítése hirtelen az ő feladatuk lenne, mit éreznek e téren a legfontosabb kérdésnek. A cég tanácsadójának válaszlevelét az alábbiakban közöljük.

Kedves Asszonyom!

Richard Heseltine kért meg arra, hogy válaszoljak a mikroszámítógépek könyvtári használatára vonatkozó kérdéseikre. Mellékelten küldöm a *Library Micromation News* egyik számát, amely néhány alapvető kérdést tárgyal. Remélem, segítségükre lesz. Olyanfajta dokumentum ez, amelynek a lefordítását fontolóra vehetik* — vagy esetleg saját maguk írhatnának egy ehhez hasonlót.

A mellékelt kiadvány olvasmányjegyzéket is tartalmaz. Ez persze az angol olvasóknak szól. Az volt a célunk, hogy a lehető legrövidebb legyen, de Anglia szempontjából aránylag átfogó képet ad.

Az adatbázis-kezelő rendszerek (ABKR, Database Management Systems — DBMS) könyvtári használata nagyon érdekes probléma. Szinte lehetetlen egyértelmű és határozott érveket találni, amelyek a hagyományosabb "információkereső" (invertált fájlos) könyvtári rendszerekkel szemben az ABKR-ek használata mellett szólnának. Én a gyakorlati megfontolások felé hajlok. Ha a tervezett rendszerben a **tartalom szerinti** keresés a legfontosabb, akkor valószínűleg valamilyen információkereső rendszer lesz a legmegfelelőbb. Különösen érvényes ez akkor, ha a szövegeken, azaz szöveges adatokon belül minden egyes szóra (vagy a szavak legnagyobb részére) keresni kell tudni. Ennek a magas színvonalnak természetesen ára van: a mutatókhoz szükséges lemeztár mérete és a mutatók felépítéséhez szükséges idő. Az adatbázis-kezelő rendszerek megfelelhetnek a célnak, ha a tárolt információk erősen strukturáltak, disztinktívek és túlnyomórészt azonos hosszúságúak (ez rendszerint kizárja a hosszú szövegeket). Az ABKR-eknek az az előnye, hogy a tényleges adatokon kívül, azaz segédadatok céljára igazán kevés tárolóhelyet igényelnek, viszont általában nem jók tartalom szerinti (szövegre alapozott) keresésre. Persze, még végig sem mondtuk mindezt, és a dolgok máris változnak. Az újabb ABKR-ek egyre jobbak a szövegek kezelése terén, a könyvtári rendszerek pedig egyre gyorsabban és egyre kisebb tárigénnyel készítik a mutatókat.

Ha a kimondottan könyvtárak számára kínált szoftvereket nézzük, Angliában ezek két csoportba sorolhatók. Az első — régebbi — csoportba a halmazműveletes információkereső rendszerek vannak, a második — kibontakozóban lévő — csoportba a könyvtári "háztartási" rendszerek tartoznak, tehát a katalógizáláshoz, szerzeményezéshez stb. tervezett rendszerek. Biztos vagyok benne, hogy ismerik azt az irányzatot, amely ma a könyvtári világban a "nyilvános hozzáférés" megvalósítását célozza, azt tudniillik, hogy az olvasók maguk keressenek a számítógépes adatbázisokban. Ez az igény óriási hatással van a rendszerek tervezésére, és egyre nehezebb különbséget tenni az "információkeresés" és a könyvtári "háztartás" között — a rendszerek mindkét típusa arra törekszik, hogy mindkét funkciónak megfeleljen. Ugyanezek a tendenciák a gazdasági életben kézenfekvők: a felhasználók használni akarják saját adatbázisaikat, s ennek során gyakran igénylik a tartalom szerinti hozzáférést, de úgy, hogy ne kelljen bonyolult keresőnyelvet megtanulniuk. Az ABKR rendszerek között új termékek tűnnek fel, amelyek meg tudnak birkózni a kulcsszó szerinti kereséssel. Mindez nagyon megnehezíti az életet a mikrogépek leendő felhasználói számára, de nincs egyszerű válasz, csak sok és kemény munka.

A kérdésekből úgy érzékelem, hogy a magyar könyvtárak keresik a megfelelő mikroszámítógépes rendszereket, hogy eddig még kevés rendszert állítottak üzembe, és hogy valamiképpen korlátozott a Magyarországon általánosan hozzáférhető hardver.

Magyarország kitűnő helyzetben van ahhoz, hogy a könyvtárak gépesítését szervezeten valósítsa meg, és ennek eredményeképpen az automatizálás minden gyümölcsét learassa. Remélem, az eddigiekből kiderült, hogy a mikrogépes szoftverpiac még nagyon fiatal. Sok könyvtár követett el hibákat. **Önök tanulhatnak az eddigi tapasztalatokból**, s elkerülhetik a bukiatókat.

A következő stratégiát javaslok. Hozzanak létre egy kis csoportot, amely felelősséggel vállalja a magyar könyvtárak igényeinek meghatározását és az igények kielégítésére vonatkozó javaslatok összeállítását. Az eredmény kétféle lehet: vagy az, hogy be kell szerezni egy vagy több kész programcsomagot, vagy az, hogy szoftvert kell írni kifejezetten a hazai célokra. Anélkül, hogy a döntésnek elébe kívánnék vágni, hadd jelezzem, hogy nehézségekbe ütközhet olyan szoftver beszerzése, amely az Önök karakterkészletét kezelni tudja, és lehet, hogy saját szoftvert kell írniuk.

Azt javaslom, hogy a csoportban minden magyarországi könyvtártípus képviseltesse magát, különösen a nemzeti könyvtár. Legyenek a csoportban számítógépes szakértők is, esetleg egy szoftvercég emberei, akik tájékoztatást és tanácsot tudnak adni a szoftverfejlesztés lehetőségeiről.

* A kiadvány szövegének tekintélyes részét közöljük. Az első lépések: *Útmutató a mikroszámítógépek könyvtári alkalmazásához* címmel, p. 359–366. — A szerk.

A könyvtárosoknak kell majd meghatározniuk a fontossági sorrendet a magyar könyvtárak szempontjából. Ennek érdekében igen kívánatos a meglévő szoftvertermékeket működés közben látni. A csoport talán körülnézhetne Európában. Dönthetnek úgy, hogy megvesznek bizonyos programcsomagokat, egyrészt azért, hogy kipróbálják, mennyire alkalmasak, másrészt azért, hogy ez a próba is segítsen meghatározni a tényleges igényeiket. (A mellékelt kiadvány is hasznos lehet az induláskor, segíthet kérdéseik megfogalmazásában.)

*Csak egy-két szót a szoftver értékeléséről. Először is nagyon sok időbe kerül. A teljesítmény-, illetve hatásvizsgáló módszer például méri a válaszidőket különböző méretű adatbázisok esetén, de arról is meg kell győződnünk az értékeléskor, hogy áramkimaradás után helyreállítható-e a rendszer és így tovább. Az ilyen értékelés — mondjuk így — "káderlapot készít" a szoftvercsomagról, de nagyon keveset árul el arról, mennyire lesz **hasznos** az adott könyvtárban. A végső próba ugyanis a szoftver hasznossága — ez pedig csak a használat közben állapítható meg.*

Hadd kívánjak sok sikert a kutatásaikhoz!

Szívélyes üdvözléssel

*Mary Rowbottom
tanácsadó*

Az első lépések: Útmutató a mikroszámítógépek könyvtári alkalmazásához

A Library Micromation News c. folyóirat a mikrogépek könyvtári alkalmazásával foglalkozik. 1985-ben közreadott különszáma az e téren kezdőkhöz szól: azért készült, hogy a negyediként megjelenő kiadvány ne kényszerüljön újra meg újra a legalapvetőbb tudnivalók ismételtesére. A következő válogatott szemelvényeket mégsem csupán azok figyelmébe ajánljuk, akik az első lépéseknél tartanak, vagy éppenséggel most készülnek rászánni magukat a legelsőre. A könyvtári automatizálásban járatos olvasóknak is tanulságos, milyen elveket emelnek ki a szerzők, és milyen közvetlen hangnemben, mennyire egyszerűen beszélnek a legbonyolultabb kérdésekről is. Mivel e tematikus számban nem foglalkozunk sem a mikrogépek online terminálként való alkalmazásával, sem az egyéb kommunikációs lehetőségekkel, a velük kapcsolatos részeket ebből az útmutatóból sem vettük át. — A szerk.

Miért olvassa el ezt az útmutatót?

Sok oka van annak, hogy a könyvtárosok elhatározzák: többet akarnak tudni az új technika használatáról. Az okok gyakran pozitívak; az a felismerés (néha csak ráérezés) van mögöttük, hogy a technika felhasználásával kiterjeszthető és nyomatékosítható a könyvtáros szerepe, bővíthetők a felhasználóknak nyújtandó szolgáltatások. Ugyanilyen gyakran az okok negatívak is lehetnek. Nagyon is gyakori jelenség, hogy a mikroszámítógép kerül a könyvtárba, akár tetszik a könyvtárosnak, akár nem. Ha ez a helyzet, akkor már meghozták a könyvtáros helyett a döntést, hogy akar-e számítógépet használni, vagy sem. Ez az útmutató ilyenkor is segíthet néhány kérdés tisztázásában, és néhány hasznos tanácsot is adhat. Ám ha még nem döntött, akkor próbálja megakadályozni, hogy belekényszerítsék valamibe, amit nem akar, és legfőképpen: *saját szempontjai alapján fontolja meg és döntse el, hogy milyen szoftvert*

akar, és milyen gépet kellene venni. Ne felejtse el, hogy az információs technikából az információ mindig fontosabb, mint a technika.

A szaknyelvről

"... ne érezze rosszul magát, ha nem érti, amit egy számítógépes »szakember« mond. Ők szakértelmüket az agynak abban a részében tárolják, amelyet mi többiek értelmes angol mondatok képzésére használunk. Minél többet tudnak, annál kevésbé képesek beszélni róla. Az ő hibájuk, hogy nem érti őket. Csak legyen velük türelmes."

Peter Goodyear

Sok minden szól e megállapítás mellett, és a leg-többen rögtön tudunk bizonyítékkal is szolgálni. Hosszú távon azonban ön akkor tesz jót az emberiségnek, ha segít megállítani a szakzsargon áradását,